

Тема 1.

***ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ
ЯК НАУКА***

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

- **Психологія управління** - це відносно молода галузь науки. Виникла вона з початком домінування у суспільстві поняття „менеджмент”.
- Оксфордський словник англійської мови розкриває зміст цього терміна так: спосіб, манера спілкування з людьми, мистецтво керування.

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ: ІСТОРІЯ

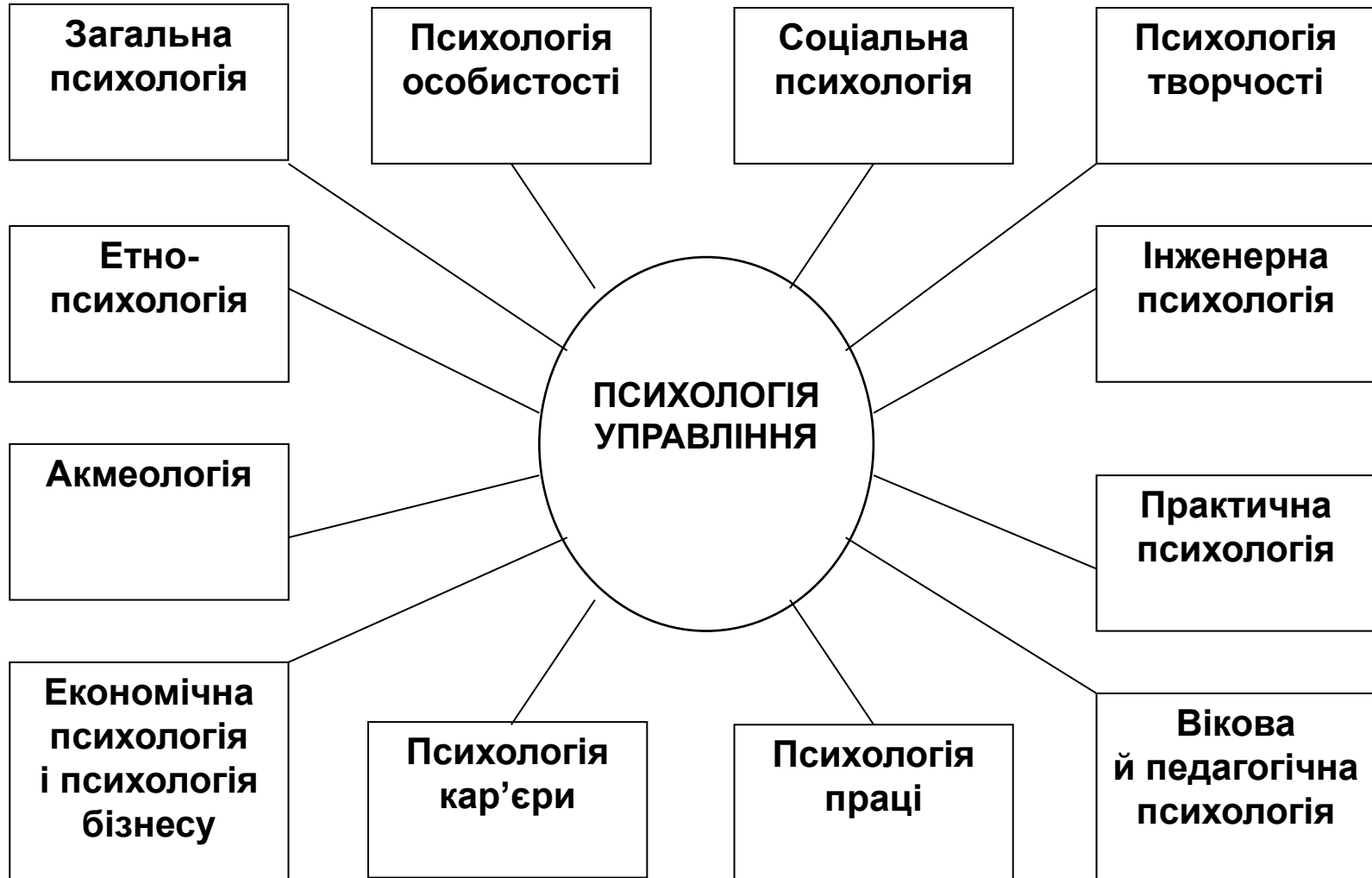
У процесі становлення психології управління як самостійної науки виокремлюють кілька періодів:

- 1. Зародження ідей психології управління в надрах філософії та соціології (VI ст. до н. е. — середина XIX ст.).
- 2. Формування психологічних знань про керування в теорії управління та у сфері психології (середина XIX — початок XX ст.).
- 3. Становлення психології управління як самостійної науки (20—30-ті рр. XX ст.).

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

- ***Психологія управління*** — галузь психології, яка вивчає управлінську діяльність.
- Заснована на ґрунті психологічних дисциплін ця галузь науки функціонує та розвивається в нерозривному зв'язку як із багатьма суспільними науками (філософією, соціологією, політологією, педагогікою та ін.), так і з тими, які сфокусовані на проблемах управління виробництвом, підприємницькою та бізнесовою діяльністю. Але особливими є її взаємозв'язки із психологічними дисциплінами.

Схема міждисциплінарних зв'язків психології управління

ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ

Предмет психології управління — психологічні закономірності управлінської діяльності, сукупність психічних явищ і відносин в організації.

- Залежно від розуміння предмета психології управління виділяють основні об'єкти її вивчення, тобто носії явищ науки. Саме цим зумовлена особливість психології управління як наукового феномену. До конкретних об'єктів цієї дисципліни належать:
- психологія особистості в управлінні;
- феномен організації в управлінні;
- управлінська діяльність;
- управлінські відносини;
- взаємодія в системах „керівник — підлеглий”, „керівник — інші керівники”, „керівник — організація” тощо.

Об'єкт психології управління — організована (індивідуальна і спільна) діяльність об'єднаних однаковими інтересами та цілями, симпатіями та цінностями людей, підпорядкованих правилам і нормам певної установи.

НА ОСНОВІ ЄДНОСТІ ПРЕДМЕТА І ОБ'ЄКТА ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ОКРЕСЛЮЮТЬ ТАКІ ЇЇ ІНТЕГРАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

- 1. Аналіз та вивчення методологічних і теоретичних засад психології управлінської діяльності, розроблення методів і методик теоретико-прикладних досліджень.
- 2. Дослідження особистості керівника, його управлінської діяльності; особистості підлеглого та психологічних особливостей управління персоналом; психологічних засад управління організаціями; психологічних особливостей взаємодії в системах „керівник — підлеглий”, „керівник — організація”, „керівник — інші керівники”, „організація — організація” в процесі управління.
- 3. Вивчення акмеологічних, соціокультурних, етно психологічних та соціально-психологічних особливостей управлінської діяльності; розроблення принципів і технологій планування, стратегії, координації, комунікації, мотивації діяльності, методів стимулювання, психологічних особливостей прийняття рішень, способів формування робочих груп тощо.

***НА ОСНОВІ ЄДНОСТІ ПРЕДМЕТА І ОБ'ЄКТА
ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ОКРЕСЛЮЮТЬ ТАКІ ЇЇ
ІНТЕГРАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:***

- 4. Аналіз умов, детермінантів оптимального розвитку керівника й організації та результативності управлінської діяльності; виявлення психологічних показників ефективності управлінського розвитку керівника та організації.
- 5. Розроблення практичних рекомендацій для керівників і організацій з метою поліпшення управлінської діяльності, ділового спілкування, ефективного виконання управлінських завдань та ін.
- 6. Теоретико-методичне забезпечення навчальної дисципліни „Психологія управління” та пов'язаних із нею спеціальних курсів, наукових семінарів тощо.

ПЕРСПЕКТИВНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ:

На сучасному етапі вивчення виділяють такі з них:

- Зміст і форми управління.
- Роль керівника в управлінні.
- Підготовка керівника.
- Вирішення питань, пов'язаних із соціокультурними та етнопсихологічними особливостями управлінської діяльності.
- Виявлення й аналіз питань, пов'язаних із психологічною готовністю керівників до роботи в умовах нововведень, стресових ситуацій, непередбачуваних подій (технологічні катастрофи, несподівані зміни на ринку тощо).
- Актуалізація комунікативної підготовки керівників нового типу.

Тема 2.
ПСИХОЛОГІЯ
МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ
В УПРАВЛІННІ

МІЖОСОБИСТІСНЕ СПРИЙНЯТТЯ І РОЗУМІННЯ ТА МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ

- У змістовому плані розглядаються три основні завдання міжособистісної взаємодії: міжособистісне сприйняття і розуміння людини, формування міжособистісних відносин і здійснення психологічного впливу.
- Поняття “сприйняття людини людиною” недостатньо для повного пізнання людей. Згодом до цього додалося поняття “розуміння людини”, що припускає залучення до процесу сприйняття людини й інших пізнавальних процесів.
- Ефективність сприйняття **пов’язана з соціально-психологічною спостережливістю** – властивістю особистості, яка дозволяє їй схоплювати у поведінці людини ледве помітні, але істотні для її розуміння особливості

МІЖСОБИСТІСНЕ СПРИЙНЯТТЯ І РОЗУМІННЯ ТА МІЖСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ

- **Особливості того, хто сприймає, залежать від статі, віку, національності, темпераменту, стану здоров'я, установок, досвіду спілкування, професійних та особистісних особливостей тощо.**
- **Жінки, у порівнянні з чоловіками, точніше ідентифікують емоційні стани й міжособистісні відносини людей.**
- **З віком легше диференціюються емоційні стани. Людина сприймає оточуючий її світ через призму свого національного способу життя. Найбільш успішно визначають різні психічні стани і міжособистісні відносини ті люди, які мають вищий рівень соціального інтелекту.**

МІЖОСОБИСТІСНЕ СПРИЙНЯТТЯ І РОЗУМІННЯ ТА МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ

- Об'єктом пізнання є як фізичний, так і соціальний вигляд людини. Під час сприйняття фіксується першочергово фізичний вигляд, до якого відносять анатомічні, фізіологічні, функціональні й паралінгвістичні характеристики.
- До **анатомічних (соматичних)** особливостей відносяться ріст, голова, рухи та ін.
- **Фізіологічні** характеристики включають дихання, кровообіг, потовиділення та ін.
- **Функціональні** особливості включають поставу, позу та ходу.
- **Паралінгвістичні (невербальні)** особливості спілкування включають міміку, жести, пантоміміку, а також систему вокалізації (якість голосу, його діапазон, тональність).

МІЖОСОБИСТІСНЕ СПРИЙНЯТТЯ І РОЗУМІННЯ ТА МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ

- Соціальний вигляд припускає соціальне оформлення зовнішності, мовні, екстралінгвістичні, проксемічні й діяльнісні характеристики.
- Соціальне оформлення зовнішності (зовнішній вигляд) включає одяг людини, її взуття, прикраси та інші аксесуари.
- Проксемічні особливості спілкування відносять до відстані між тими, хто спілкується, та їхнім взаємним розташуванням.
- Екстралінгвістичні особливості мови припускають своєрідність голосу, тембр, висоту тощо.
- При сприйнятті людини соціальні особливості, у порівнянні з фізичним виглядом найбільш

Міжособистісне сприйняття і розуміння та міжособистісні стосунки

Механізми, які перекручують формуючий образ того, кого сприймають, обмежують можливість об'єктивного пізнання людей. Найбільш значущими з них є:

- **механізм первинності або новизни** (зводиться до того, що перше враження про того, кого сприймають, впливає на наступне формування образу об'єкта, якого пізнають);
- **механізми проєкції** (перенесення на людей психічних особливостей тих, хто сприймає);
- **механізм стереотипізації** (віднесення людини, яку сприймають, до одного з відомих суб'єкту типів людей);
- **механізм етноцентризму** (пропуск всієї інформації через фільтр, котрий пов'язаний з етнічним образом життя

Міжособистісне сприйняття і розуміння та міжособистісні стосунки

- Механізмом розвитку міжособистісних стосунків є **емпатія** – відгук однієї особистості на переживання іншої. Емпатія має декілька рівнів (Н.Н.Обозов).
- **Перший рівень** включає когнітивну емпатію, що проявляється у вигляді розуміння психічного стану іншої людини (без зміни свого стану).
- **Другий рівень** припускає емпатію у формі не тільки розуміння статусу об'єкта, але і співпереживання йому, тобто емоційну емпатію.
- **Третій рівень** вміщує когнітивні, емоційні і, головне, поведінкові компоненти. Цей рівень припускає міжособистісну ідентифікацію, яка є осмисленою (сприймається і розуміється), чуттєвою (співпереживається) і дієвою.
- Між цими трьома рівнями емпатії існують складні, ієрархічно організовані взаємозв'язки.

Психологія спілкування і психологія міжособистісного впливу

- Категорія “спілкування” є однією з центральних у психологічній науці поряд з такими категоріями як “мислення”, “поведінка”, “особистість”, “відносини”.
- “Наскрізний характер” проблеми спілкування стає зрозумілим, якщо дати одне з типових визначень міжособистісного спілкування.
- Отже, **міжособистісне спілкування** – це процес взаємодії принаймні двох осіб, що спрямований на взаємне пізнання, встановлення і розвиток взаємовідносин і який припускає взаємовплив на стани, погляди, поведінку і регуляцію сумісної діяльності співучасників цього процесу.

МЕХАНІЗМИ

ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ

- Спілкування неможливе без відповідного рівня взаєморозуміння суб'єктів, які спілкуються. **Розуміння** – це відповідна форма відтворення об'єкта у знанні, що виникає у суб'єкта у процесі взаємодії з реальністю, що пізнається (В.В. Знаков). У випадку спілкування об'єктом реальності, що пізнається, є інша людина, партнер по спілкуванню.
- При цьому розуміння можна розглядати з двох сторін:
  - 1) як відображення у свідомості взаємодіючих суб'єктів цілей, мотивів, емоцій, установок один одного;
  - 2) як розуміння цих цілей, що дозволяє встановлювати взаємовідносини.

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ

- Основними механізмами взаєморозуміння у процесі спілкування є ідентифікація, емпатія і рефлексія .
- Поняття “**ідентифікація**” має в соціальній психології декілька значень. У проблематиці спілкування ідентифікація – це розумовий процес, уподібнення себе партнеру по спілкуванню з метою пізнати і зрозуміти його думки й уявлення.
- Під **емпатією** також розуміється розумовий процес уподібнення себе іншій людині, але з метою “зрозуміти” переживання і почуття людини, яку пізнають.
- Слово “розуміння” тут використовується у метафоричному сенсі – емпатія є “афективне розуміння”.

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ

- **Рефлексія** у проблемі розуміння один одного – це обмірковування індивідом того, як він сприймається і розуміється партнером по спілкуванню.

У процесі взаємного відображення співучасників спілкування рефлексія є своєрідним зворотним зв'язком, що сприяє формуванню і стратегії поведінки суб'єктів спілкування і корекції їх розуміння особливостей внутрішнього світу один одного.

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ

- Ще одним механізмом розуміння у спілкуванні є міжособистісна атракція.
- **Атракція** (від англ. attract – притягувати, приваблювати) – це процес формування привабливості якоїсь людини до того, хто сприймає, результатом чого є формування міжособистісних відносин.
- Сьогодні формується розширена трактовка процесу атракції як формування емоційно-оцінних уявлень один про одного і про свої міжособистісні відносини (як позитивні, так і негативні), як своєрідної соціальної установки з перевагою емоційно-оцінного компоненту.

• ***ДЯКУЮ!***